

Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

Lecturer at Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan
ssh19902310@gmail.com

Yo'ldosheva Odina Ilyos qizi

2nd-year student at Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan
maxliyoyuldosheva33@gmail.com

PERCEPTION AND CHARACTERISTICS OF COLORS IN FINE ARTS

Abstract: Color is one of the most beautiful phenomena in nature, which has inspired scientists, artists, and creators since ancient times in both scientific inquiry and artistic expression. This article analyzes the perception of colors in fine arts, their aesthetic essence, and qualitative characteristics. The three fundamental properties of color — hue, lightness (value), and saturation — are examined through practical exercises and artistic observations. Furthermore, the application of chromatic and achromatic colors, their harmony within composition, and their psychological impact on human perception are explored. The findings show that accurate perception of color enhances the authenticity of an artist's work, while the harmonious use of colors elevates the artistic and emotional value of the artwork.

Keywords: hue, lightness, saturation, symbolic meaning, fine arts.

TASVIRIY SAN'AT FANIDA RANGLARNING IDROK ETILISHI VA XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Ranglar tabiatda paydo bo'lgan eng go'zal hodisalardan biri bo'lib, ular qadimdan olimlar, rassomlar va ijodkorlarning ilmiy hamda badiiy izlanishlariga ilhom manbai bo'lib kelgan. Ushbu maqolada ranglarning tasviriy san'atdagi idrok etilishi, estetik mohiyati va sifat jihatidan o'rganilishi tahlil qilinadi. Ranglarning uch asosiy belgisi — rang tusi, och-to'qlik va to'yinganlik tushunchalari amaliy mashg'ulotlar misolida yoritilgan. Shuningdek, xromatik

va axromatik ranglarning qo'llanilishi, ularning kompozitsiyada uyg'unlashuvi hamda inson ruhiyatiga ta'siri tahlil etilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ranglarni to'g'ri idrok etish rassom ijodida haqqoniylikni oshiradi, ranglarning uyg'un qo'llanilishi esa asarning badiiy qiymatini yuksaltiradi.

Kalit so'zlar: rang tusi, och-to'qlik, to'yinganlik, ramziy ma'no, tasviriy san'at.

Kirish (Introduction)

Ranglar qadimdan insoniyatni hayratga solib kelgan. Tabiatda uchraydigan ranglarning xilma-xilligi faqatgina ko'rish zavqi emas, balki inson tafakkuri, estetik qarashlari va ijodiy faoliyatini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ranglar tasviriy san'atda eng asosiy ifoda vositalaridan biri bo'lib, rassomning g'oyasini, kayfiyatini va estetik qarashlarini tomoshabinga yetkazishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Mashhur olim va rassomlar (Nyuton, Lomonosov, Gelmgols, Gyote) ranglarning ilmiy va badiiy mohiyatini tadqiq etganlar. Shuningdek, ranglarning ruhiyatga ta'siri ham alohida ahamiyatga ega. Shu sababli tasviriy san'at ta'limida ranglarni idrok etish nazariy va amaliy jihatdan alohida o'rganilishi lozim.

Metodlar (Methods)

Maqola quyidagi ilmiy va amaliy manbalarga tayangan:

1. Nyuton tajribalari – oq yorug'lik spektrini o'rganib, asosiy ranglarni aniqlash.
2. Lomonosov izlanishlari – asosiy ranglarni ilmiy tasniflash.
3. Gyotening "Ranglar ta'limoti" – ranglarning inson ruhiyatiga ta'siri (iliq va sovuq ranglar).
4. Gelmgols tadqiqotlari – ranglarning uchta asosiy belgisi: rang tusi, och-to'qlik, to'yinganlik.

5. Amaliy kuzatishlar – o'quvchilarning etyud ishlari tahlili orqali ranglarni qo'llashdagi muammolar aniqlangan.

Metod sifatida nazariy adabiyotlarni tahlil qilish, rassomlarning tajribalarini o'rganish hamda o'quvchilar ijodiy ishlari asosida kuzatish va taqqoslash usullaridan foydalanildi.

Natijalar (Results)

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- Rangning uch xususiyati — tus, och-to'qlik, to'yinganlik o'quvchilar tomonidan to'liq anglab yetilmaganda, asarlarda haqqoniylik yo'qoladi. Masalan, daraxt barglari yoki osmon ranglari haddan tashqari yorqin tasvirlanib, tabiiy ko'rinmaydi.

- Axromatik ranglar (oq, kulrang, qora) va xromatik ranglar (qizil, ko'k, yashil, sariq va b.) uyg'un qo'llanganda, kompozitsiyada muvozanat hosil bo'ladi.

- Iliq va sovuq ranglarning kontrasti asarda dramatik yoki shodiyona kayfiyatni ifodalash imkonini beradi.

- Ranglarning ramziy ma'nolari aniqlab berildi:

- Yashil — tabiat va islom ramzi,
- Moviy — tinchlik va osmon,
- Qizil — g'alaba va shodlik,
- Sariq — quyosh va muqaddaslik,
- Qora — motam va mavhumlik,
- Oq — poklik va ozodlik.

Munozara (Discussion)

O'quvchilar ranglarning to'yinganlik darajasini ajratishda qiynaladilar. Bu esa ularning etyud ishlarida ranglar o'rtasidagi munosabatlarni buzadi.

Shuning uchun rangshunoslikni o'qitishda amaliy mashg'ulotlar, kuzatuv asosida mashqlar va nazariy bilimlarni uyg'unlashtirish muhimdir. Bundan tashqari, ranglarning ramziy ma'nolari bilan tanishtirish san'at asarlarida g'oyaviy mazmunni chuqurlashtiradi. Masalan, qizil rang shunchaki bo'yoq emas, balki g'alaba va hayotiy quvvatning timsoli sifatida ishlatiladi.

Xulosa (Conclusion)

Ranglar tasviriy san'atda nafaqat texnik vosita, balki estetik idrokning asosiy elementi hisoblanadi. Ranglarning uch xususiyatini chuqur o'rganish rassomlik mahoratini oshiradi. Ramziy ma'nolardan ongli foydalanish asarning badiiy qiymatini boyitadi. O'quv jarayonida ranglarni ilmiy-nazariy asosda tushuntirish va amaliy mashqlar orqali mustahkamlash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xalilov R. Akvarel. – 2013.
2. Abdullayev N.U. San'at tarixi. – 1986.
3. Abdirasilov S., Tolipov N. Rangtasvir. – 2005.
4. K.F. Yuon. Rangtasvir. – 2019.
5. Gulomova, N., & Sheraliev, S. (2024). Совершенствование преподавания инженерно-графических дисциплин. Problems of engineering and professional education, 74(3), 17-30.
6. Sheraliyev, S. K., & Shukurullayeva, M. K. (2024). USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS'PROFESSIONAL QUALITIES IN DRAWING CLASSES. Экономика и социум, (4-1 (119)), 525-530.
7. Sheraliyev, S. K. (2024). METHODOLOGY OF TEACHING THE SUBJECT OF DESIGN OF MODERN BUILDINGS IN ARCHITECTURAL DRAWING LESSONS. Экономика и социум, (4-1 (119)), 518-524.